УДК 338.48(477)

Білоус С.В.

Економічний факультет ЛНУ імені Івана Франка, м. Львів, пр. Свободи,18

Організаційні інновації у формуванні стратегії розвитку туристичного бізнесу

Обґрунтовано роль та місце інновацій у розвитку туристичної галузі, розроблено основні стратегічні напрямки та методи для інноваційного розвитку галузі. Розроблено практичні рекомендації вдосконалення системи зберігання ресурсів .

Ключові слова та поняття: інноваційна модель туристичного розвитку; інноваційний тип розвитку; інноваційні технології; концесія; туристичні ресурси.

Постановка проблеми. Як і будь-яка інша сфера господарської діяльності, індустрія туризму - дуже складна система. Постійний розвиток та розширення напрямків міжнародного туризму привело до гострої необхідності створення чітких умов та системи стимулів розвитку даної галузі на території України. За даними Державної служби туризму і курортів кожен іноземний турист залишає в Україні в середньому 80-120 дол./день. Згідно з оцінками експертів, доходи від туризму в Україні можуть становити щонайменше — до 10 млрд. дол. в рік. Але для того, щоб ця цифра стала реальністю необхідно вирішити цілий ряд завдань, насамперед розробити ефективну стратегію розвитку галузі.

Аналіз останніх досліджень. Для підготовки цієї статті було проаналізовано роботи В. Азара, В. Бирковича, Н. Кузнєцової, Г. Папіряна, С. Соколова, Т. Ткаченка, в яких аналізуються окремі аспекти стратегічного розвитку туристичної галузі. Особливостями та перспективами інноваційного розвитку туризму України займалися Н. Бордюк, Л.І. Федулова, Л.М. Шульгіна, але ще цілий ряд питань пов’язаних з стратегічним розвитком галузі залишилися мало розкритими, що зумовлює подальші дослідження.

Цілі. Основною метою даної статті є обґрунтування ефективних методів забезпечення формування стратегії розвитку туристичного бізнесу України.

Виклад основного матеріалу. Стратегія розвитку туристичного бізнесу України повинна ґрунтуватися в першу чергу на засадах інноваційної політики. Це визначають наступні чинники: ринкова кон'юктура та конкуренція; внутрішнє та зовнішнє середовище; кадри; ресурси. Деякі з них потребують докорінної зміни та реорганізації. Ми навели методи, за допомогою яких можна заповнити деякі прогалини у недостатньому рівні та якості згадуваних вище факторів :

- підвищення конкурентноздатності туристичної послуги на міжнародному ринку шляхом реорганізації, злиття, поглинання конкуруючих суб'єктів на основі новітньої техніки і передових технологій. А також на основі раціональної економічної і фінансової діяльності (впровадження сучасних форм обліку і звітності, що забезпечують стійкість положення і розвитку підприємства);
- провести реорганізацію існуючого управлінського апарату та зміну законодавчо - нормативної бази шляхом розширення повноважень місцевих органів самоврядування та передачу частини функцій туристичним асоціаціям та туристично-інформаційним центрам;
- створити діючу систему контролю за якістю та ціною туристичного продукту за допомогою спеціально створеного відділу при обласних органах управління туризмом;
- підвищити рівень кваліфікації та забезпечити якісну освіту туристичних кадрів, створивши якісно-нові параметри та вимоги до випускників;
- створити дієву систему фінансування розвитку туристичного бізнесу через акумулювання частини коштів місцевими туристичними органами та впровадження туристичної ренти за використання туристичних ресурсів.

Серед перелічених чинників особливої гостроти набуває необхідність цільової державної політики спрямованої на інноваційний розвиток. В Україні

створено обширну законодавчу базу - закони "Про наукову та науково-технічну діяльність" N 860-IV від 22.05.2003 р., "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" N 694-VI (694-17) від 18.12.2008 р., "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій" № 143-V від 14.09.2006 р., "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків" N 2505-IV (2505-15) від 25.03.2005 р., "Про інноваційну діяльність" N 2505-IV (2505-15) від 25.03.2005 р.

ЗУ “Про інноваційну діяльність” N 2505-IV (2505-15) від 25.03.2005 р. трактує інновації як “новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукцію або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери”.

Відповідно, інноваційним, згідно з Законом, визнається продукт, який є реалізацією об’єкта інтелектуальної власності, на який виробник продукту має державні охоронні документи (патенти, свідоцтва) чи одержані від власників цих об’єктів інтелектуальної власності ліцензії, або реалізацією (впровадженням) відкриттів, який підвищує вітчизняний науково-технічний і технологічний рівень, який в Україні вироблений вперше, або, якщо не вперше, то який порівняно з іншим аналогічним продуктом, представленим на ринку, є конкурентоспроможним і має суттєво вищі техніко-економічні показники.

На основі проведених досліджень нами була розроблена інноваційна модель розвитку туристичної галузі. Суть якої полягає у формуванні на території України Інноваційної туристичної системи, головними структуроутворюючими блоками її є :

- туристичний інноваційний центр;
- центр з підвищення кваліфікації персоналу та підвищення якості освіти спеціалістів туристичної галузі;

- інститут з розробки, вивчення та впровадження інновацій в туристичну галузь України;
- асоціація туристичних організацій, установ з впровадження інноваційної політики, інноваційна інфраструктура.

Головним завданням Інституту з розробки, вивчення та впровадження інновацій в туристичну галузь України має стати пошук, розробка та впровадження нововведень у туристичну галузь, зорієнтованих виключно на стійкий, збалансований та екологічно врівноважений розвиток туризму, розробку програми спеціалізованих туристичних виставок в Україні та ініціювання участі наших представників за кордоном.

Головне завдання Центру з підвищення кваліфікації персоналу та якості освіти спеціалістів туристичного спрямування полягає, на нашу думку, у формуванні трудових ресурсів, потенціалу туристичної зони, координації дій та зусиль закладів освіти, щодо підвищення професійного та науково-технічного рівня трудового потенціалу, постійного моніторингу інноваційного розвитку трудового потенціалу, створення системи курсів щоквартального підвищення рівня кваліфікації працівників тур фірм.

Завдання туристичного інноваційного центру полягає у координації роботи між Інститутом з розробки, вивчення та впровадження інновацій в туристичну галузь України та Центру з підвищення кваліфікації персоналу та поліпшення якості освіти спеціалістів туристичного спрямування та іншими структурними елементами системи.

У відповідності до представленої нами моделі основними завданнями туристичного інноваційного центру мають бути:

- освоєння всіх наявних туристичних ресурсів для формування конкурентноздатного туристичного продукту, розвитку туристичної інфраструктури;

- удосконалення методів і форм збалансованого, стійкого розвитку туризму;

- поліпшення забезпечення туристичної галузі засобами, необхідними для її подальшого розвитку;

- удосконалення матеріально-технічного забезпечення, розвитку матеріальної бази;

- розширення науково-дослідницької діяльності з питань удосконалення управління системою розвитку галузі.

Однією зі складових інноваційної політики розвитку туризму в Україні повинне бути сучасне інформаційне забезпечення галузі, яке є обов'язковою умовою її успішного розвитку та функціонування, а також всебічне використання можливостей мережі Інтернет. Це пояснюється тим, що організації у своїй діяльності зустрічаються з багатьма проблемами, розв'язати які неможливо без автоматизованих інформаційних технологій.

Проаналізувавши досвід Фінляндії, Данії, Кореї, приходимо до висновку: реформи, спрямовані на розвиток інноваційної сфери, суттєво підсилюють економічний потенціал навіть в умовах кризи. За таких умов вихід із ситуації, на нашу думку, вбачається в активізації інноваційної політики розвитку туристичної галузі на всіх рівнях.

Не менш важливим для розвитку туристичної галузі, є децентралізація органів управління галуззю, шляхом передачі частини функцій від центральних органів влади місцевим органам, розширення кола повноважень нищої ланки органів управління за рахунок вищих, та акумулювання частини фінансів на місцях для розвитку інфраструктури туристичної галузі регіонів. Ми пропонуємо частину функцій державної служби туризму та курортів передати обласним відділам туризму та сільським радам але зі збереженням за ним значних повноважень, які повинні реалізовуватися через систему відповідних розпоряджень або за допомогою інших управлінських засобів, адже оптимальною формою децентралізації, як засвідчує досвід, стало передання управлінських функцій зі збереженням центром певного впливу. Центральним

органам влади при цьому необхідно провести ряд заходів для допомоги місцевій владі, зокрема:

1) розробити ефективну, чітку стратегію розвитку туризму з врахуванням особливостей кожного регіону та з подальшою можливістю місцевою владою вносити доповнення та корективи, які допоможуть їй розвивати туризм;

2) щоквартальне проведення науково-практичних семінарів та впровадження системи підвищення кваліфікації місцевих управлінців із залученням зарубіжних спеціалістів з цих питань;

3) розробити та впровадити систему фінансових (позики і гранти) та фіскальних (податкових, тарифних) механізмів, по стимулюванню розвитку туристичної інфраструктури місцевими органами самоврядування.

4) надати статус державного органу Асоціації туристичних організацій та сформувати розгалужену всеукраїнську мережу туристичних інформаційних центрів, які мають бути підпорядковані місцевим органам самоврядування, та працювати на принципах самоокупності за рахунок отримання доходів від надання інформаційно-рекламних послуг подорожуючим та консультативних послуг виробникам туристичного продукту.

Більших повноважень центральні органи управління повинні надати Асоціації туристичних організацій, установам з впровадження інноваційної політики. На сьогодні в Україні зареєстровано біля 50 Всеукраїнських та понад 800 регіональних громадських об'єднань підприємців. Громадські організації підприємців бажають мати можливість впливати на політику, мати представництво у владі як частина суспільства, що забезпечує значну частину робочих місць та бюджетних податкових надходжень. Таке представництво може привести у владу багато нового: в першу чергу, технології цивілізованого лобіювання, сучасні технології документообігу, оперативність, контроль виконавчої дисципліни, концепцію "електронного" уряду. Через громадські організації робляться спроби ініціювати механізми, які забезпечують рівну відповідальність бізнесу та держави в особі її службовців [3].

Для ефективного розвитку туристичної галузі в Україні необхідні туристичні ресурси, якими, на наш погляд, країна забезпечена в повній мірі, але виникає необхідність збереження цього ресурсного потенціалу і сьогодні це питання набуло особливої гостроти. В умовах економічної кризи тотально не вистарчає грошей і проблема збереження туристичних ресурсів не стала винятком. Тому, на нашу думку, стратегія розвитку туризму повинна передбачати ефективний механізм збереження та відновлення туристичних ресурсів. Зокрема необхідно створити єдиний центральний орган , що відповідатиме за охорону культурної спадщини – Міністерство збереження та відновлення туристичних ресурсів, з підзвітним йому Агентством охорони туристичних ресурсів, яке в свою чергу координуватиме діяльність своїх структурних елементів- агентств регіональної охорони туристичних ресурсів.

На наш погляд, нашій державі необхідно запозичити досвід європейських країн, в який давно існує практика надання культурних пам'яток в концесію. На сьогодні в Україні правові умови для запровадження концесійного механізму обумовлені ЗУ "Про концесії" ВРУ № 997-XIV від 16.07.1999 р. Хочемо за акцентувати свою увагу на тому, що в Україні є 200 замків, а 100 з них потребують негайної реставрації. На сьогоднішній день продаж замків у приватну власність в Україні заблоковано до створення списку об'єктів, що не підлягають продажу. Для того, щоб в нашій країні ефективно діяла система збереження та відновлення культурних пам'яток серед іншого необхідне належне фінансування, воно повинно бути:

- бюджетне фінансування- Державного бюджету України, місцевих бюджетів;
- позабюджетних коштів- банківських кредитів, платежів за використання природних туристичних ресурсів, власних коштів туристичних підприємств, інвесторів, місцевих зборів та платежів, грантів міжнародних фондів та організацій, благодійних внесків та спонсорської допомоги.

Для збереження туристичних ресурсів України необхідно:

1) встановлення на необхідному рівні плати за екскурсійне використання пам’ятки;
2) залучення приватного сектору, зокрема передача пам’яток в концесію, але , наголошуємо, з чіткою, ефективною системою держаного контролю за дотриманням умов концесії та вигідні для орендаря умови (зокрема спрощення процедури отримання різноманітних дозволів), з наданням пільг та довгострокових кредитів.;
3) КМУ повинен вжити ряд заходів до мінімізації негативного впливу туризму на нашій території:

- введення плати за погіршення чистоти повітря (пов'язаний з викидами вуглекислого газу при зльоті літака, при переміщенні наземного транспорту);
- введення плати за забруднення прибережних вод (кораблями, що заходять в порти України);
- обмеження доступу до окремих туристичних об’єктів та територій;
- заборона доступу до окремих туристичних об’єктів та територій;

Зокрема фахівцями Інституту з розробки, вивчення та впровадження інновацій в туристичну галузь України, необхідність створення якого обґрунтовувалося вище, повинне бути проведене ґрунтовне дослідження світового досвіду усунення екологічного навантаження туризму на регіони, методів, засобів їх впливу, розробити адаптовану модель для України з усунення чи зменшення цих наслідків. Представниками регіональних представництв Агентств охорони туристичних ресурсів повинне бути проведене ґрунтовне дослідження екологічного стану керованих ними регіонів та подання докладного звіту згадуваному вище інституту.

На нашу думку, слід погодитися з к.е.н. В. Кифяком, який вважає, що особливу увагу цьому питанню слід надати в областях де визначається найбільша питома вага територій і об'єктів природно-заповідного фонду, зокрема це:

від 8 до 13%- Тернопільська, Херсонська, Закарпатська, Івано-Франківська, Хмельницька області;

5-7% - Сумська, Рівненська, Чернівецька області;

3-5% - Чернігівська, Львівська області, Республіка Крим,

до 3% - Донецька, Миколаївська, Полтавська області;

до 2% - Волинська, Житомирська, Запорізька. Одеська, Черкаська області;

до 1% - Вінницька, Дніпропетровська, Київська,Кіровоградська, Луганська, Харківська області [2, с.51].

У 2008 р. було надано 1557 тис. грн., для реставрації пам'яток архітектури у Львівській області, це кошти немалі, але недостатні для підняття на потрібний рівень всіх пам'яток архітектури в області, котрі потребують реставрації та реконструкції. Такий незадовільний стан забезпечення коштами державного бюджету щороку спричиняє невиконання затвердженого КМУ держзамовлення по реставрації об'єктів культурної спадщини, а також заходів щодо розвитку заповідників. Зрозуміло, держава немає потрібної суми коштів для фінансування реставраційних робіт усіх необхідних памяток. Для прикладу, щоб повністю реставрувати один будинок на пл. Ринок (м. Львів), потрібно в середньому від 5 до 10 млн. грн. А таких будинків тільки на пл. Ринок сорок п'ять [4].

На нашу думку, для ефективної системи збереження туристичних ресурсів необхідно перш за все здійснити на державному рівні їх повний перелік та структуризацію, тобто розробити механізм їх обліку. Ми пропонуємо здійснити це шляхом формування для всіх областей Ресурсно-рекреаційної паспортизації за методикою О. Бей дика. Цю методику необхідно затвердити на державному рівні, створити веб-сайт.

Висновки. Для України необхідний інноваційний розвиток туристичної галузі, який полягає у використанні передових світових інноваційних розробок, створенні сучасної системи інформаційного забезпечення та формуванні Інноваційно туристичної системи. Саме використання інновацій у комплексі з

рядом інших заходів може стати "проривом" туристичної галузі України на міжнародний туристичний простір, ознайомлюючи світову діаспору з можливостями українського туристичного бізнесу, перевагами відпочинку на провідних курортах Закарпаття, Криму, гірських вершинах Карпат, степової зони та інших не менш привабливих туристичних зонах. Нажаль, сьогодні в світі, Україну мало знають як туристичну державу, що в свою чергу пов'язано з нерозвиненістю та відсутністю чіткої стратегії розвитку галузі.

Список використаних джерел:

1. Ванштейн Г. Интернет как фактор общественных трансформаций // МЭ и МО. – 2002. – № 7. , С.17.

2. Кифяк, В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: навч. посібник / В.Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – С.51.

3. www.kmu.gov.ua/control/publish //Урядовий порталhttp.

4. http://portal.lviv.ua/pohljad/2007/05/18/114352.html// Реставрувати не можливо зруйнувати, Н.ЧИЖ „Новий погляд" / 18.05.2007.

Bilous S. V.

The Ivan Franko National University of Lviv, faculty of economic, department of management

Organizational innovations are in forming of strategy of development of tourist business

Grounded role and place of innovations in development of tourist industry, basic strategic directions and methods are developed for innovative development of industry. Practical recommendations of perfection of the system of storage of resources are developed .

Keywords and concepts: innovative model of tourist development; innovative type of development; innovative technologies; concession; tourist resources.